

4. Домінанта як здатність психіки, яку ми відносимо до цілеспрямованості, стосовно до психічних процесів пояснює й доводить закономірності формування й розвитку людської особистості. Вона стимулює зміну установок і заміщення негативних стереотипів. Домінанта визначає орієнтацію, установку, психічну потребу фахівця в реалізації того або іншого завдання самовдосконалення різних аспектів особистості й нарощування продуктивності діяльності. Тим самим є потужним стимулом учбово-пізнавальної діяльності студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова С.Е. Профессиональная деформация сотрудников милиции и ее личностные детерминанты: Авт. дисс. на соиск. уч. ст. канд. психол. наук: М.: Академия управления МВД России, 1998. – 18 с.
2. Грановская Р.М., Крижанская Ю.С. Творчество и преодоление стереотипов. - С-Пб.: OMS, 1994. - 192 с.
3. Дичев Т.Г. Адаптация и здоровье, выживание и экология человека (Социально-медицинские, и психобиоэнергетические аспекты). - М.: "Витязь", 1994. – 328 с.
4. Кон И.С. В поисках себя. - М., 1984. - 632 с.
5. Павлов И.П. Двадцатилетний опыт. - М., 1951. – 567 с.
6. Павлов И.П. Избранные труды. - М, 1954. - С. 373.
7. Психологический словарь / Под ред. А.В. Петровского. - М.: Педагогика, 1983. – 687 с.
8. Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология. - СПб.: ЗАО, 1999. - 573 с.
9. Трифонов Е.В. Психофизиология человека. - СПб.: Питер, 2001. – 385 с.

УДК 159.922.7

Побідаш А.Ю., к. психол. н., начальник відділення впровадження психотренінгових технологій науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології НУЦЗУ

ОЦІНКА ОСНОВНИХ КОМПОНЕНТІВ ЖИТТЄВОЇ СТІЙКОСТІ МОРЯКІВ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЛИ В ПІРАТСЬКОМУ ПОЛОНІ

У статті наведено особливості життєвої стійкості та її компонентів у моряків - жертв піратського полону. Досліджено особливості впливу піратського полону на життєстійкість особистості. Розглянуто особливості адаптивності та нервово-психічної стійкості моряків, які перебували у піратському полоні.

Ключові слова: життєстійкість, піратський полон, адаптивність, нервово-психічної стійкості.

В статье приведены особенности жизненной стойкости и ее компонентов у моряков - жертв пиратского плена. Исследованы особенности влияния пиратского плена на жизнес-

тойкість личности. Рассмотрены особенности адаптивности и нервно-психической устойчивости моряков, находившихся в пиратском плену.

Ключевые слова: жизнестойкость, пиратский плен, адаптивность, нервно-психическая устойчивость.

Постановка проблеми. Все більше українських моряків стають жертвами нападів піратів та потрапляють у їхній полон. При висвітленні даної проблеми більшість дослідників вивчають економічні наслідки від злочинної діяльності піратів, інші говорять про недосконалість нормативно-правового забезпечення сучасного мореплавства, і зовсім мало тих, хто розглядає соціальні, психологічні та фізіологічні наслідки для звичайного моряка, який перебував у такій надскладній та стресогенній ситуації.

Питання «психологічної вартості» такої ситуації для особистості моряка, який став жертвою піратського полону, є все більш актуальним. Вивчення життєстійкості, як особистісної якості моряка - жертви піратського полону дозволить більш детально виявити наслідки злочинного впливу піратів на психічне здоров'я плавскладу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою життєстійкості особистості у закордонній психології займаються С. Кобейса, Д. Кошаба, С. Мадді та інші [7; 8]. У вітчизняній психології поняття життєстійкості розробляється відносно нещодавно. Цією проблемою займаються Д.О. Леонт'єв, О.І. Рассказова та інші [3; 4]. Наукові праці, що були б присвячені проблемі життєстійкості моряків, нам на жаль не зустрілися.

Метою даної статі є оцінка основних компонентів життєстійкості особистості моряків, які перебували у піратському полоні.

Виклад основного матеріалу. У сучасній психологічній науці при обґрунтуванні поняття «життєстійкість» використовується визначення, яке було запропоноване С. Мадді. Він виділив особливу особистісну якість «hardiness». Згідно з визначенням С. Мадді «hardiness» це психологічна живучість та розширена ефективність людини. Вона, на думку автора, є показником психічного здоров'я людини [7; 8].

Теорія С. Мадді про особливу особистісну якість «hardiness» виникла у зв'язку з розробкою ним проблем творчого потенціалу особистості та регулювання стресу. Ці проблеми найбільш логічно пов'язуються, аналізуються і інтегруються в межах розробленої ним концепції «hardiness». Через поглиблення атиюдів включеності, контролю і виклику (прийняття виклику життя), позначених як «hardiness», людина може одночасно розвиватися, збагачувати свій потенціал і впоратися зі стресами, що зустрічаються на життєвому шляху [7; 8].

С. Мадді визначив життєстійкість (hardiness) як систему переконань про себе, про світ, про відносини зі світом. Це диспозиція, яка, на думку автора, включає в себе три порівняно автономних компоненти: залученість, контроль, прийняття ризику. Виразність цих компонентів та життєстійкості у цілому перешкоджає виникненню внутрішньої напруги в стресових ситуаціях за рахунок стійкого опанування (hardy coping) зі стресами і прийняття їх як менш значущих [7; 8].

Життєстійкість є однією з базових характеристик протидії стресу, наряду з копінг-ресурсами. Саме тому, розглядаючи проблему піратського полону,

варто приділити неабияку увагу проблемі життєстійкості особистості. Ситуація піратського полону є для моряків неочікуваною, дуже хвилюючою та напруженою. Стресовий вплив злочинів піратів, направлених проти моряків, важко з чимось порівняти. Тож саме у цьому випадку ресурси особистості та її здатність протистояти стресам є чи не найважливішою характеристикою.

Сама по собі професія моряка є досить складною, небезпечною та важкою.

Наведемо хоча б для прикладу основні стресові чинники професійної діяльності моряка за нормальних умов на судні [5]:

- стрес-фактори, які пов'язані з природними умовами:
 - Зміна погодних та кліматичних умов під час плавання.
 - Зміна часових поясів.
 - Бортова та кільова качка, удари хвиль у борти судна.
- стрес-фактори, які пов'язані з виробничими умовами:
 - Шум та вібрація.
 - Електромагнітне випромінення.
 - Хімічне забруднення повітря.
 - Збільшення інтенсивності експлуатації суден.
- соціально-психологічні стрес-фактори:
 - Єдність зони відпочинку та праці.
 - Постійна готовність до виконання професійної діяльності.
 - Монотонність професійної діяльності.
 - Дефіцит інформації.
 - Групова ізоляція та самотність.
 - Зниження рухової активності.
 - Сексуальна депривація.
 - Необхідність приймати рішення в умовах дефіциту часу.
 - Загроза потрапляння у піратській полон [5].

Зважаючи на всі ці фактори та з метою забезпечення успішної професійної діяльності моряків весь майбутній плавсклад проходить систему професійного психофізіологічного відбору [1; 2]. Проте ця система є більш орієнтованою на фізіологічні та на психофізіологічні характеристики особистості [1; 2]. Це є закономірним, дивлячись на те, що умови праці моряків є дуже специфічними.

До того ж система професійного психофізіологічного відбору плавскладу та його професійної підготовки розрахована на нормальні умови праці у морі. Ситуація ж піратського полону є такою, що виходить за межі звичайної трудової діяльності моряків. Саме тому й немає ні підготовки моряків до даної ситуації, ні, тим паче, їх відбору за якостями, які були б корисними у такий ситуації.

За даними світової статистики піратська загроза з кожним роком стає все більш актуальною та небезпечною. Сумний досвід піратського полону моряків вже набули майже всі сучасні держави, які мають власний торговельний та пасажирський флот. Лише за підсумками 2010 року, кількість нападів на судна піратами збільшилася на 10%, у порівнянні з 2009 роком і склала 445 нападів. І це не дивлячись на посилене патрулювання небезпечних зон узбе-

режжя Сомалі військовими кораблями міжнародних сил морської безпеки. З цих 445 нападів 53 атаки завершилися успіхом для піратів та призвели до захоплення ними суден. Нажаль ця сумна статистика відома не лише ЗМІ, а й насамперед морякам. Тобто не дивлячись на всі заходи для забезпечення захисту від нападів піратів моряки не можуть відчувати себе у достатній безпеці. Досить негативно цей факт впливає і на родичів моряків, які йдуть у рейс в небезпечну зону. Хвилювання, тривога, напружене очікування новин від моряків, саме це супроводжує близьких та родичів членів екіпажу, який йде до узбережжя Східної Африки [6].

На практиці кількість жертв піратів та їх нападів досить вагома. Лише за 2010 рік у полон був захоплений 1190 моряк. Для порівняння, у 2009 році було захоплено 1050 моряків. А отже, спостерігається хоча й не велике, проте все одно збільшення кількості жертв нападів піратів. Найсумніше те, що у 2010 році від рук піратів загинуло 8 моряків. Взагалі, 4185 моряків у 2010 році були атаковані та обстріляні піратами. На суднах захоплених піратами у 2010 році перебувало 1432 моряки. Ці дані говорять про досить суттєвий масштаб піратської загрози та її наслідків. Найбільше занепокоєння викликає поступове зростання кількості жертв піратів, розширення географії їхньої діяльності та погіршення поводження з захопленими моряками [6].

За даними Міжнародного морського бюро та Військово-морської розвідки США 26% моряків, які були атаковані піратами, захоплені у піратський полон. 59% відсотків моряків, захоплених піратами, було піддано жорстокому поводженню. 21% з загальної кількості захоплених у полон моряків пірати використовували як живий щит, близько до 15% було застосовано насильство. Тобто можна прогнозувати, що при потраплянні у полон до піратів лише третина моряків вийде з нього не ушкодженими, без серйозної загрози життю та здоров'ю.

Крім того, усі моряки, які потрапили до піратського полону, отримують психічні травми. Не менше психологічне навантаження несуть і їхні родичі та близькі [6].

На нашу думку, життестійкість є однією з головних характеристик особистості моряка, яка дозволяє останньому вийти з ситуації захоплення у піратський полон з найменшою шкодою для власного психічного здоров'я.

Для виявлення психологічних особливостей життєвої стійкості моряків – жертв піратського полону нами було сформовано основну (експериментальну) та контрольну групи.

До експериментальної групи увійшло 37 моряків, які перебували у піратському полоні. Такий обмежений обсяг основної вибірки зумовлений особливостями режиму праці моряків (перебування у рейсі по декілька місяців) та добровільною основою участі у дослідженні.

До складу контрольної групи увійшло 52 моряки, які ніколи не перебували у піратському полоні та не піддавалися атаці піратів. Обсяг контрольної групи визначений особливостями формування основної групи. Також є важливою відповідність основних характеристик груп одна одній.

Для визначення особливостей адаптивності моряків – жертв піратського полону, нами було застосовано *багаторівневий особистісний опитувальник*

(МЛО) «Адаптивність» (А. Г. Маклакова та С. В. Чермяніна). Він призначений для вивчення адаптивних можливостей індивіда на основі оцінки деяких психофізіологічних і соціально-психологічних характеристик, що відображають інтегральні особливості психічного та соціального розвитку.

Для визначення особливостей адаптивності моряків, що були в піратському полоні з усіх шкал методики для подальшого розгляду нами були обрані шкали 3-го та 4-го рівня як найбільш інформативні. Отримані результати наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні виразності основних показників адаптаційних здібностей моряків

Показники	1-ша група (стени)	2-га група (стени)
Поведінкова регуляція	9	7
Комунікативний потенціал	3	3
Моральна нормативність	7	6
Особистісний адаптаційний потенціал	6,33	5,33

Наведені дані дозволили зробити такі припущення. Аналізуючи показник «поведінкової регуляції» моряків, що були в піратському полоні, та порівнюючи його з результатами контрольної групи, ми бачимо, що він є вищим на 2 стени. Незважаючи на те, що показники двох груп знаходяться в діапазоні високого рівня виразності значення, можна сказати, що моряки 1-ї групи відрізняються трохи більшим рівнем прояву основних елементів поведінкової регуляції. Отже, можна припустити, що їм властиві більш адекватна самооцінка, вищий рівень нервово-психічної стійкості, а також наявність більшого соціального схвалення (соціальної підтримки) з боку оточуючих людей. При цьому зауважимо, що структурні елементи не є першоосновою регуляції поведінки. Вони лише відображають співставлення потреб особистості, її мотивів, емоційного фону, настрою тощо. Система регулювання – це складне ієрархічне утворення. Інтеграція всіх її рівнів в єдиний комплекс і забезпечує стійкість процесу регуляції поведінки. Вплив піратського полону на психіку моряків, дія їхнього пресингу, призвели до підвищення рівня поведінкової регуляції. Моряки під час полону вимушені були контролювати свої поведінкові прояви та «тримати себе в руках». Цей вплив упродовж тривалого часу призвів до змін у поведінковій регуляції. Проте ці зміни не є радикальними та дуже значними.

«Поведінкову регуляцію», на наш погляд, можна пов'язати з такими особистісними якостями, як організованість, вміння бути стриманим, вміння зберегти спокій, терпіння і холонокровність. Саме ці якості були виділені моряками, які перебували в полоні, як одні з найважливіших для підтримання життєстійкості. Збільшення рівня виразності «поведінкової регуляції» ще раз підкреслює важливість цих якостей для життєстійкості моряків. Поведінкова регуляція є важливим компонентом особистості моряка – жертви піратського полону.

Показники «комунікативного потенціалу» в моряків обох груп однакові. Це, на наш погляд, пов'язане з тим, що моряки, перебуваючи в полоні, все одно перебувають у соціальній взаємодії. «Комунікативний потенціал» знаходиться на низькому рівні у обох групах. Комунікація між членами екіпажу

є вкрай важливою, оскільки гарантує успішне виконання професійної діяльності. Низькі показники за шкалою «комунікативного потенціалу» в моряків можна пояснити, на наш погляд, тим, що спілкування на борту корабля є майже суто професійним, стислим і викликаним професійною необхідністю. Налагоджувати нові контакти морякам потрібно досить рідко, а отже, висока комунікабельність їм зазвичай не потрібна.

Проте за результатами анкетування моряків, що перебували в піратському полоні, можна виділити якості, пов'язані з комунікативним потенціалом, а саме: комунікабельність, вміння бути стриманим, запальність та демонстрація агресивної поведінки. Тобто під час полону необхідність соціальних контактів зростає, оскільки моряки практично завжди знаходяться в соціальному оточенні, їхній стан перебування пов'язаний з умінням побудувати відносини з іншими людьми. Комунікативні можливості (чи вміння досягти контакту і взаєморозуміння з оточуючими) у кожної людини різні. Вони здебільшого визначаються наявністю досвіду і потреби спілкування, а також рівнем конфліктності. Але не дивлячись на потребу в комунікативних навичках під час полону, моряки не можуть швидко змінити рівень їх прояву, проте підкреслюють їх важливість для підтримання життєстійкості.

Аналізуючи результати за шкалою «моральної нормативності», можна відмітити, що рівень її прояву в моряків 1-ї групи є вищим, ніж у випробуваних контрольної групи. Результат 1-ї групи ставиться до високого рівня прояву «моральної нормативності», у 2-ї – до середнього. Це, на наш погляд, може бути пов'язане з тим, що моряки, які побували в полоні, більшою мірою навчилися тримати під контролем власні емоції та почуття. Вони виконують свої «соціальні ролі» для того, щоб зберегти своє життя та здоров'я від піратських покарань. Моряки з контрольної групи можуть більш гнучко поводитися у своїх колективах, без серйозних для них наслідків. Адже моральна нормативність забезпечує здатність адекватно сприймати індивідом пропоновану для нього певну соціальну роль. Основними компонентами процесу соціалізації є сприйняття морально-етичних норм поведінки та ставлення до вимог безпосереднього соціального оточення. Ці фактори й обумовлюють успішне співіснування поруч піратів і моряків.

Із рівнем «моральної нормативності», на наш погляд, пов'язані такі особистісні якості, що були виділені моряками, які були в полоні в анкеті, а саме: тактовність, толерантність, терпіння, вміння бути стриманим. Ці якості допомагають морякам підтримувати високий рівень життєстійкості особистості під час перебування в піратському полоні, адже правильна поведінка є запорукою безпеки особистості.

За результатами дослідження показники «особистісного адаптаційного потенціалу» є вищими в 1-й групі, проте показники обох груп знаходяться на середньому рівні. Професія моряка потребує певного рівня адаптаційних можливостей особистості. Саме тому, на наш погляд, показники «особистісного адаптаційного потенціалу» знаходяться на такому рівні. Вищі показники в досліджуваних 1-ї групи пов'язані, з нашої точки зору, з тим, що після перебування в піратському полоні моряки отримали певні навички та знання, які підвищують їхній загальний рівень адаптації. Вони вже є більш підготовлені-

ними до певних життєвих негараздів та несподіванок. Також важливим є те, що моряки – жертви піратського полону мають більші ресурси опору негативним факторам, адже тривалий стресовий вплив на організм викликає підвищення його опірності.

Таким чином, аналізуючи особливості адаптивності моряків можна виділити таке:

- загальний адаптаційний потенціал є вищим у моряків, які були в полоні піратів. Це пов'язане з навичками та знаннями, набутими в полоні, що допомагають морякам покращити свої адаптаційні можливості;
- також у моряків, які були у піратському полоні, вищими є показники «моральної нормативності» та «поведінкової регуляції». Це може говорити про більший ступінь контролю своєї поведінки залежно від обставин та більший ступінь прийняття правил і норм. Цей компонент вочевидь отримав своє підкріплення в умовах жорстких обмежень і позбавлень полону та був достатньо ефективним.

В аспекті дослідження особливостей життєстійкості моряків, що мали досвід потрапляння до піратського полону, з метою продовження поглибленого вивчення основних її компонентів (за результатами факторного аналізу), нами був проведений аналіз сформованості нервово-психічної стійкості моряків.

Для вивчення особливостей нервово-психічної стійкості ми використали методику «Прогноз», що містить у собі дві основні шкали: шкалу «відвертості» та шкалу «нервово-психічної стійкості». Аналіз отриманих результатів, на думку авторів методики, доцільно починати з шкали «відвертості». Отже, за вказаною шкалою моряки 1-ї групи отримали 4,31 бали, а моряки 2-ї групи набрали 3,78. Дещо більші результати за цією шкалою у 1-й групі, на наш погляд, можуть бути пов'язаними з тим, що моряки, які перебували в полоні, є більш психологічно закритими та стомленими тривалими моральними і фізичними навантаженнями. Проте результати можна вважати достовірними та їх можливо аналізувати далі.

На основі аналізу даних за шкалою «нервово-психічної стійкості» моряки 1-ї групи отримали 5,8 бали, а моряки 2-ї групи набрали 3,71. У результаті статистичної обробки отриманих даних можна сказати про наявність статистично значимих відмінностей за цією шкалою ($t = 2,58$, $p \geq 0,01$). Ці показники дають можливість оцінити нервово-психічну стійкість, яка є відображенням одночасно психічного та соматичного рівнів здоров'я індивіда. Нервово-психічна стійкість показує ризик дезадаптації особистості в умовах стресу, тобто тоді, коли система емоційного відображення функціонує в критичних умовах, спричинених як зовнішніми, так і внутрішніми факторами.

Аналізуючи відмінності між групами досліджуваних за рівнями нервово-психічної стійкості, можна виявити деякі особливості (див. табл. 2).

Високий рівень нервово-психічної стійкості частіше зустрічається в моряків 2-ї групи ($t = 2,53$; $p \geq 0,01$) порівняно з моряками 1-ї групи. Більша нервово-психічна стійкість моряків 2-ї групи пов'язана з тим, що вони за останній час не переживали сильних стресових впливів та їхні особистісні ресурси є ще достатньо сильними. Також важливу роль відіграє фактор професійного

психологічного відбору. Адже, як відомо, нервово-психічна стійкість є одним із ключових моментів у відборі плавскладу.

Моряки 1-ї групи, навпаки, є сильно виснаженими тривалим перебуванням у піратському полоні. Їхні фізіологічні та психологічні ресурси спустошені. Хоча є велика ймовірність, що після реабілітації та відновлення організму моряків, які були в піратському полоні, вони будуть ще більш стійкими до дезадаптації в умовах стресу. Одним із факторів цього є те, що при проходженні професійного психологічного відбору вони повинні були мати достатній рівень нервово-психічної стійкості.

На середньому рівні нервово-психічної стійкості статистично значимих відмінностей не було знайдено. Це свідчить про те, що значна кількість як звичайних моряків, так і тих, які були в полоні, мають достатній рівень нервово-психічної стійкості. Хоча у випадку моряків, які були в полоні піратів, можна сказати, що на середньому рівні могли опинитись і ті моряки, що раніше мали високий рівень нервово-психічної стійкості, однак через виснаження та втому втратили колишній рівень.

Низький рівень нервово-психологічної стійкості має більша кількість моряків 1-ї групи, ніж другої. На цьому рівні нервово-психологічної стійкості ми спостерігаємо статистично значимі розбіжності ($t = 2,69$; $p \geq 0,005$), що говорить про наявність стійкої тенденції до розбіжностей. Більшість моряків 1-ї групи перебувають у стані занепаду сил та особистісних ресурсів. Негативний вплив піратського полону в цьому випадку проявляється у вигляді зниження рівня опірності та стійкості психіки моряка до зовнішніх впливів.

Таблиця 2

Рівень нервово-психічної стійкості моряків

Рівні шкали нервово-психічної стійкості	1-ша група (%)	2-га група (%)	t	p
високий	34,33	41,26	2,53	0,01
середній	34,11	38,26	1,38	–
низький	31,56	20,48	2,69	0,005

Висновки. Таким чином, можна сказати, що ситуація піратського полону виснажує фізіологічні та психологічні ресурси особистості моряка. Вона призводить до тимчасового, на наш погляд, зниження рівня нервово-психічної стійкості та підвищення ризику дезадаптації особистості в умовах стресу, хоча в подальшому може сприяти підвищенню її рівня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коқун О.М. Психофізіологія: Навчальний посібник / О.М. Коқун. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 184 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності : Підручник / М.С. Корольчук – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 400 с.
3. Леонтьев Д.А. Личностное в личности: личностный потенциал как основа самодетерминации / Ученые записки кафедры общей психологии МГУ им. М.В. Ломоносова. Вып. 1 / под ред. Б.С. Братуся, Д.А. Леонтьева – М.: Смысл, 2002. – 407 с.

4. Леонтьев Д.А., Рассказова, Е.И. Тест жизнестойкости / Д.А. Леонтьев — М.: Смысл, 2006. — 63 с.
5. Шафран Л.М. Теория и практика профессионального психофизиологического отбора моряков / Л.М. Шафран, С.М. Псядло. — О.: Фенікс, 2008. — 292 с.
6. Hurlburt Kaija. The Human Cost of Somali Piracy / Kaija Hurlburt. — Louisville: Oceans Beyond Piracy, 2011. —33 p.
7. Khoshaba D., Maddi, S. Early Antecedents of Hardiness / D. Khoshaba, S. Maddi. — Consulting Psychology Journal, Spring 1999. Vol. 51, (n2), 1999. — P. 106-117.
8. Maddi S., Khoshaba, D. Hardiness and Mental Health. / S. Maddi, D. Khoshaba.— Journal of Personality Assessment, 1994 Oct, v63 (n2), 1994. — P. 265-274.

УДК 159.9: 159.94

Поляков І.О., к. психол. н., с.н.с., доцент кафедри пожежної та рятувальної підготовки НУЦЗУ;

Щербак С.М., викладач кафедри пожежної та рятувальної підготовки НУЦЗУ

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ТА ПРИВОДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОТЕНЦІЙНИМИ СУЇЦИДЕНТАМИ ФАТАЛЬНОГО КРОКУ

У своїй статті автори проаналізували основні існуючі концептуальні підходи щодо визначення феномену «суїцидального акту» та висвітлили основні причини та приводи здійснення потенційними суїцидентами фатальних кроків. Виділили десять спільних рис самогубства. Також навели основні емоційно - поведінкові порушення і ознаки суїцидальної поведінки: зовнішні, поведінкові і словесні маркери суїцидального ризику.

Ключові слова: суїцидальний акт, причини та приводи здійснення суїцидального акту, суїцидент-висотник.

В своей статье авторы проанализировали основные существующие концептуальные подходы к определению феномена «суицидального акта» и осветили основные причины и поводы осуществления потенциальными суицидентами роковых шагов. Выделили десять общих черт самоубийства. Также привели основные эмоционально-поведенческие нарушения и признаки суицидального поведения: внешние, поведенческие и словесные маркеры суицидального риска.

Ключевые слова: суицидальный акт, причины и поводы осуществления суицидального акта, суицидент-высотник.

Постановка проблеми. Останнім часом почастишали випадки суїцидальних спроб, що здійснюються в умовах територій висотних споруд (інші суїцидальні спроби ми не розглядали, так як попередження їх не входить до компетенції рятувальників ДСНС України). І рятувальники так чи інакше залучаються до попередження цих надзвичайних подій. Юридичну відповідальність несуть співробітники МВС України, рятувальники ДСНС діють з їх